

Herre-Gaarde i Trygevelde Amt.

1.) Allisløv i Allisløv Sogn i Baarse-Herred, er ey anført i Atlas Daniae. Den har tilforn været en Herre-Gaard, men blev udlagt til Rytter-Kaabler. 1764 købte Krigs-Raad Neergaard Gaarden, og opbygte endeel af den; 1765 solgte han Gaarden til Geheime-Raad Grev Moltke, som lod Bygningen forbedre og lagde den under Grevskabet Bregentved.

De gamle Eyere have været: Niels Grubbe 1420 og Karen Bille, deres Søn Lauritz Grubbe, hans Søn Lauritz Grubbe og Frue Hilleborg Bille, deres Søn Knud Grubbe, hans Søn Jörgen Grubbe 1633, Grev Otto Rantzau til Asdahl 1690, efter ham kom det til Kongen, og siden saaledes, som oven er meldet.

2.) Billisborg i Herfølge Sogn i Biefverskou-Herred. Denne Gaard er ikke anført i Atlas Daniae: Hoved-Bygningen er Grundmuur én Etage høy med gevelste Kieldere, de øvrige ere alle af Bindingsverk; imellem Borge- og Lade-Gaarden løber en Aae med Broe over; Lade-Gaarden er to anseelige Længder Grundmuur, og den tredje Bindingsverk med videre; bag ved Hoved-Bygningen er en ordentlig anlagt og smuk Hauge.

Eyerne har været de Ruder, Biller og Scheler, Christian Scheel solgte Gaarden til Geheime-Raad Pless og han igjen til Kong FRIDERICH IV. som gav den til Dronning ANNA SOPHIA, Kong CHRISTIAN VI gav Gaarden til Dronning SOPHIA MAGDALENA, (422) som lagde den tilligemed Grevskabet Valløe til et Stift for Hof-Damer. Hoved-Gaards Taxten er 67 Tdr. 1 Fk. 1 Alb. Skovskyld 6 Tdr. 2 Skp.

3.) Egede i Egede Sogn i Faxøe-Herred. Dette Sted kaldes og Jomfruens Egede, og bestaaer af tre grundmurede Huuse to Etager høye; den Vestre Længde er bygt af Thage Thott 1620, den Nordre med Tarn og Spiir 1636 af Jens Sparre; Haugen er med Alleer, som gaaer til Dyr-Haugen. Cancellie-Raad Hielmskiold, der giftede sig med Oberst-Lieutenant Beenfeldts Datter Christine Ulriche Beenfelt, fik Gaarden 1750.

Eyerne ere anførte i Atals Daniae, dog maa agtes at Hans Billes Fader, Bernt Torbensen Bille og Frue Ermgaard Bille har og eyet Gaarden.

4.) Erichstrup i Store Hedinge Sogn i Stevens-Herred. Gaarden tilhører Etatz-Raad Lindenchrone, som har sat den i herlig Stand, og lod 1754 opbygge en kostelig grundmuret Lade-Gaard, samt tre andre Huuse i en Fiirkandt, tækket med Tag-Steen, og gjorde Gaarden til et Allodial-Gods med Giørsløv Stam-Huus. Midt inden i Gaarden ligger et Vand, hvor i Midten var en Holm besat med Træer. Hoved-Gaards Taxt er 32 Tdr. Hartkorn. Det øvrige er anført i Atlas Daniae.

I en Høy kaldet Steenknøs er funden endeel Krukker med Aske og Flintesteens Knive, samt noget Raf. Strax derved fandtes 1738 nogle stykker Guld og Sølv, som blev leveret Kongen, hvorfor Findere blev givet 50 Rdlr.

5.) Giørsløv i Holtoug Sogn i Stevens-Herred. Gaardenn er 1763 bleven oprettet til et Stam-Huus af Eyeren Etatz-Raad Lindencrone. Til dette Gods er lagt Søeholm og Erichstrup, som bærer Navn af Allodial-Gods; ved disse tre Godser er i Aarene 1766 (424) og 1767 skeet den Forandring, at Bønderne ere blevne fri for at gjøre Hoverie, desuden har Eyeren givet Bønderne Eyendoms Ret over deres Gaarde. De fleste af Giørsløv og Søeholms Hoved-Gaards Marker ere for nærværende Tid bortforpagtede til de nest omliggende Bønder imod en taalelig Afgift. Uden for Giørsløvgaard

Herre-Gaarde i Trygveælde Amt. Møens Land og Amt.
 Stege Kiøbsted. Bornholms Land.

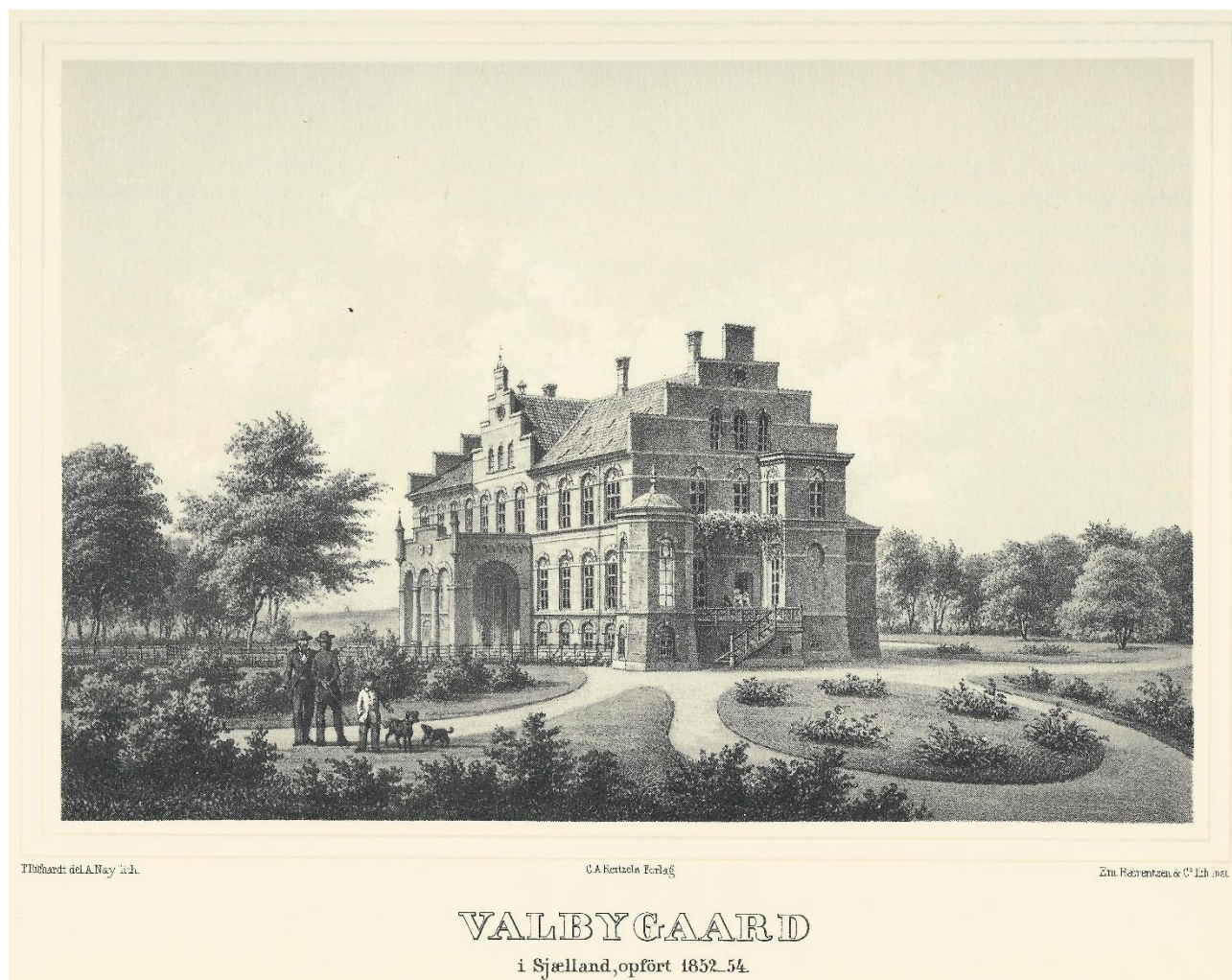
har i de senere Tider lagt en Bye af samme Navn, hvis Hartkorn beløb til 10 Tdr. 2 Sk. 1 Fk., samme er efter Kong FRIDERICH IV. Ordre bleven afbrudt. Hvad Gaarden i sig selv angaaer, da er det en gammel Bygning af to Etager, som menes at være fra det 12te Seculo; den underste Etage har hvelvede Værelser, den anden er efter moderne Værelser bleven indrettet, ligesom og endeel Linde-Træer, hvoriblant nogle ved hver Side af Trappen plantet, da Dronning CHARLOTTE AMALIA eyede Stedet; omkring Gaarden ere Graver og over samme to Broer, den ene af Kirdt-Steen med tre Buer under, som bemeldte Etatz-Raad Lindencrone har ladet opføre, og den anden ud til Haugen af Træ; ellers synes det baade af Taarnet og Muren omkring Borge-Gaarden, at det forud har været et Forsvars-Sted, formedelst de mange Skyde-Huller, som findes derpaa. Saavel Dronning CHARLOTTE AMALIA, som efter hende Prinzesse SOPHIE HEDVIG har ofte resideet der paa Gaarden.

Ved Maglebye Kirke har Etatz-Raad Lindecrone ladet opføre et grundmuret Hospital til 12 Lemmer, nemlig 6 af hver Køn, og dertil sat en Capital 2880 Rdlr. af hvis 5 pro Cento, Rente som er 144 Rdlr. hver Lem nyder 12 Rdlr. aarlig, som fire gange om Aaret, nemlig: Juul, Paaske, St. Hans- og Michels-Dag uddeles, da enhver nyder hver gang 3 Rdlr. Desforuden: En Capital paa 2000 Rdlr. aaf hvis Rente til 5 pro Cento, 100 Rdlr. skal gives 4 Piger aarlig til deres Udstyr og Huusholdnings Begyndlse, hver 25 Rdlr.. En (425) Capital af 1000 Rdlr. hvis Rente 5 pro Cento, som er 50 Rdlr. gives i aarlig Pension til en trængende Enke af Stifterens, hans Frues eller efterkommende Stamhuusets Besidderes Familie. En Capital 500 Rdlr. af hvis Rente 5 pro Cento, 25 Rdlr. udbetales for fem fattige Fader- og Moderløse Børn paa de tre Godser til deres Underholdning og Opdragelse indtil de have opfyldt deres tolvte Aar. En Capital 320 Rdlr. a 5 pro Cento, 16 Rdlr. som en aarlig Løn til Skoleholderen i Varpeløv i fire Terminer, tilligemed andre Beqvemmeligheder efter Foundationens Tilhold. Det øvrige er anført i Atlaas Daniae.

6.) Gunderup i Herfølge Sogn i Bierferskov-Herred. Denne Gard der ikke er anført i Atlas Daniae, er som en Lade-Gaard, fire Længder af Bindingsverk. Hartkornet er 43 Tdr. 2 Alb. Skovskyld 5 Tdr. 7 Skp. 1 Fk. 1 Alb. Og hører nu til Valløe Stift. Den Bonde-Bye Søllerup harr formodentlig forud været en Herre-Gaard.

7.) Høystруп i Lydersløv Sogn i Stevns-Herred. Garden er opbyggt af Dronning CHARLOTTA AMALIA; Borge-Gaarden er et Huus af 2 Etager, Bindingsverk, ligeledes Lade-Gaarden; Gulvene i Laden ere tre Alen dybe i Jorden. Til Gaarden er en Skov kaldet Fælskou, hvorved ligger det for Skibene saa meget farlige Rif, kaldet Fælskous Rif. Gaardens Eyendom var tilforn fire Bønder-Gaarde, hvilke tilligemed en mindre Herre-Gaard i Fersløv blev nedbrudt, og i den sidstes Sted opbyggt Herre-Gaarden; den hører nu under Vemmetoft Closter.

8.) Juelling i Hellested Sogn i Stevns-Herred. Den kaldtes forud Valbyegaard; det store Huus er en Italiensk Bygning af huggen Steen; over Døren staaer: Baron Jens Juel, Friherre til Juelling, Herre til Vorgaard, Geheime-Raad, og Frue Vibike Scheel 1675. I Atlas Daniae ere Eyerne anførte, samt hvorledes (425) dette Baronie er mageskiftet imod det i Lolland; den hører nu ender Bregentved Grevskab.

9.) Juellund i Vrollersløv Sogn i Biefverskou-Herred. Denne Gaard er oprettet af to smaa Sæde-Gaarde kaldet Herlovstrup og Johnstrup: Borge-Gaarden er 1693 ziirlig opbyggt med tre Etager og tre Altaner af Baron Jens Juek, hvis Billede staaer ved den ene Altan. I hans Tid er Gaarden completeret. Det øvrige er anført i Atlas Daniæ.

Lellinge er anført ved Roeskilde Amt.

Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.
Stege Kiøbsted. Bornholms Land.

10.) Lindesvold i Roeholte Sogn i Faxøe-Herred. Borge-Gaarden er Bindingsverk; Lade-Gaarden og de tvende Fløye er af Kalk-Steen opført, som en Grund-Muur, af Hans Excellence Herr Greb Otto Thott. Gaarden er ellers opbyggt af Christopher Lindenov af en Bye kaldet Axelhoved, som var 8te Gaarde.

11.) Lystrup i Kongsted Sogn i Faxøe-Herred. Borge-Gaarden er Grundmuur to Etager med et Taarn bygt som et E; Lade-Gaarden er 1579 bygt som et G af Eiler Grubbe med Graver om. Det øvrige see i Atlas Danicæ.

12.) Rosenlund tilforn Totterupholm i Faxøe Sogn og Herred. Bygningen er vel Bindingsverk, men moderne indrettet. Lyst-Haugen er af Geheime-Raad Kragh anlagt, men af nu værende Eyere Baron Rosenkrantz forbedret med 9 Alleer, som continuerer til Lyst-Skoven, hvori er 20 Alleer, som alle støde paa en stor Oval i Skoven. Eyerne saavidt vides have været: Birgitte Thott, som tilbragte Hofmester Niels Erich Rosenkrantz til Biørnholm, Gaarden, hans Søn Oluf Rosenkrantz, hans Enke Ide Maria, deres Datter Mette Rosenkrantz, som fik først Steen Rosensparre og siden Peder Oxe, hendes Datter Birgitte Rosensparre tilbragte Rigens Hofmester Prden Gyldenstjerne Gaarden, deres Datter Jytte Gyldenstjerne, fik først Peder Huel og (427) siden Christian Grubbe til Ægte, deres Søn Peder Grubbe til Lystrup, solgte Gaarden 1644 til Gabriel Laxman den sidste af Slægten, hans Enke Edel Rosenkrantz giftede sig med General Knud Ulfeld, deres Datter Anne Margrete Ulfeld fik General-Admiral Niels Juel, deres Datter Sophie Juel fik Geheime-Raad Niels Kragh til Egeskou,

[Herre-Gaarde i Tryggevælde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Stege Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

deres Datter Anne Margrethe Kragh fik General-Major Christian Juel, deres Datter Hedevig Sophie Juel fik Cammer-Herre Baron Holger Rosenkrantz, som fik Gaarden 1748 erigeret til et Baronie, dog uden at nyde de 100 Tdr. Hartkorns Frihed imod Eftergivelse for at levere Lehn-Heste.

13.) Strandgaard i Roholte Sogn i Faxøe-Herred. Borge-Gaarden er Bindingsverk tre Fløye, ligeledes Lade-Gaarden. Det øvrige er anført i Atlas Daniae.

14.) Søeholm i Maglebye Sogn i Stevens-Herred. Gaarden var bygt paa en Holm ved en Søe, som Kong FRIDERICH IV. lod nedbryde. Paa et andet Sted har Etatz-Raad Lindenchrone ladet Gaarden opbygge med fire Længder af Kridt-Steen og Teglhængt. I Dronning MARGRETHES Tid tilhørte Gaarden de Lunger. I Kong CHRISTIAN I Tid de Biller, Anders Bille 1574, efter ham Mogens Gyldenstjerne og Frue Sophie Rantzau, hun døde 1615 84 Aar, deres Søn Mogens Gyldenstjerne døde 1647, Jochum Irgens og Sophie Rantzau 1664, Geheime-Raad Morten Skinkel og Anne Carisius; derefter blev Gaardens Eyendom udlagt til Rytter-Kaabler, og endelig solgt til Etatz-Raad Lindenchrone, som har lagt Gaard og Gods under Stam-Huuset Giørsløv.

15.) Trygevelde i Karise Sogn i Faxøe-Herred. Gaarden afbrændte 1766 og er nye opbyggt, hvoraf de tre Længder er Grundmuur, og den fjerde Bindingsverk. Det øvrige er i Atlas Daniae anført. Pag. 131 lin. 3 staaer Herr Fogh, men bør staae (428) Herr Leganger. Ved Gaarden er en Stampe-Mølle og en Klæde-Fabrique.

16.) Turebyeholm i Turebye Sogn i Faxøe-Herred. Gaarden ligger strax ved Kirken.

17.) Turebyeholm i Turebye Sogn i Faxøe-Herred. Gaarden ligger strax ved Kirken. Eyerne ere anførte i Atlas Dan. pag. 131 lin. 5. bør tillegges, at Henrich Giøe fik Gaarden ved Bytte af Kong CHRISTIAN IV. han døde 1611, hans Søn Otto Giøe fik Birgitte Thott, som døde uden Børn 1642.

17.) Walløe Stift. Slottes Bygning er foruden i Atl. Daniae ogsaa i Thuras Vitruvius fra pag. 207 til 212 nøye beskrevet og i Kobber udstukket. Dronning ANNE SOPHIE lod tilbygge to Fløye og anseelig forbedrede Gemakkerne. Men da Dronning SOPHIE MAGDALENA blev Eyere deraf, lod hun ved General-Major og Bygmester Thura tilbygge et stort Fløy, og gav det til et Stift for Adelige Frøkener, som bestaaer af 1 Abedisse, 1 Decanesse og 19 Frøkener, og bære til Distinction et Poneco Baand; til dette Stift lagde Høystbemeldte Dronning SOPHIE MAGDALENA, Walløe, Billeshaage, Gunderup og Lelling Gaardens Indkomster, hvorpaa er ingen Foundation, men blev 1738 den 14 May indviet i Kongens og Dronningens Høye Nærværelse; Stifts-Damerne ere anførte i Hofm. Fund. Tom VIII. pag. 337. Ved Stiftets Begyndelse 1739 blev Professor Seydelitz Tydsk, og Herr Hans Jörgen Bang Dansk Præst. 1740 befalede Kongen, at Kirken der skulde ansees som en Slots-Kirke. Uden for Slottet staaer en Rune-Steen, som er aftegnet i Vitruvius Tom. II. pag. 213 og i Marm. Dan. Tom. I pag. 195. Samme skal tilforn have staaet ved Trygevelde Slot paa et Bierg, hvor Kong HOTTER fordum holdt Rigs-Dag; derom er omstændig meldet i Hofm. Fund. Tom. VIII. pag. 389, hvor Herr Leganger nøye har beskrevet denne Steen. (429)

At Walløe maa være meget gammel, sees af et Pergaments Brev i Walløe Archiv ntilligemed følgende Eyere fra 1351, nemlig: Boe Falk købte 1351 af Oluf Glug Endesløv Gaard, og 1365 af Adzer Bendixen, Himlingøie Gaard, hvoraf sluttes, at Boe Falk har eyet Walløe, efter ham 1376 Eskild Boisen Falk og Frue Christine Evarts Datter Moltk; de efterlod sig fem Børn, hvoraf Ide Falk fik Valløe, derefter hendes Border Jens Eskildsen Falk 1396 om ham see Danske Magazin Tom. IV. pag. 303 hans Datter Karine Jens Datter fik Oluf Axelsen Thott, (See Danske Magazin Tom. II. pag.

[Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Stege Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

45.) som 1461 havde Trette om Stridde Mølles Dam, med sin første Frue, Karen Jems Datter Falk, havde han en Datter Birgitte, som fik Erngissel Nielsen Gedde, Sverrigs Riges Raad, og med sin anden Frue Anne Present to Døttre, nemlig: Birgitte, som fik Niels Erichsen Rosenkrantz, Rigs-Raad og Hofmester, og Cecilia, som fik Biörn Andersen. Hvorledes Frue Birgitte ved Pratiqver solgte til Kong CHRISTIAN I Jomfrue Birgitte Olufs Datters Andeel i Walløe, læses hos Hvitfeld p. 898 og Danske Magazin Tom. IV. p. 36. 47. men ved Proces kom det igien til Niels Rosenkrantz og Birgitte Olufs Datter Thott, efter Kong FRIDERICH I Brev 1523. Han døde 1515, og hans Søn Oluf Nielsen Rosenkrantz, Ridder og Dannemarks Riges Raad, fik Walløe; han var meget berømt, tiende tre Konger døde 1545, og blev begravet i Vallebye. Efter ham kom hans Frue Ide Lange Munk, Mogens Munkes Datter af Volstrup, hvis Døttre Mette og Birgitte, delede Gaarden, og kaldedde den ene Part Vester og den anden Øster. Mette, som var først gift med Steen Rosensparre og siden med Peder Ox, lod opbygge de endnu værende tvende store Taarne af fem Etager høye, og imellem dem en Bygning af tre Etager, samt den kostbare Broe til Slottet. Birgitte fik Øster Walløe, hvor nu Stiftets Bygning staaer; hun var gift med Peder Bille, og (430) paa det begge kunde have hver sit for sig selv, blev 1568 gjort Contract, at et Skillerom skulde opføres over Borge-Gaarden fra de fire Taarne lige over til den Nordre Længde, og lod da Frue Mette 1581 paa sin egen Grund bygge et prægtig Gallerie, og fik det færdig 1586, som sees af Inscriptionen over Porten; hun døde 1588 og er begravet i Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn i salig Peder Oxes Begravelse; hendes Søn Oluf Rosensparre fik da Vester Walløe og havde Elisabeth, som var to gange gift, først med Axel Brahe, og dernest med Palle Rosenkrantz. Birgitte, som fik Øster Walløe, og havde til Ægte Peder Bille til Svanholm, gjorde ingen Bekostning paa Gaarden; derimod blev Choret i Vallebye Kirke 1591 ziret med Messing Piller, Kirken repareret og et Capel til Begravelse opsat, hvor hun og er indsat; hun døde Enke 1592. Hendes Søn Oluf Bille, som havde Margrethe Rosenkrantz til Rosenholm, Gaarden Øster Walløe, han solgte den 1616 til Frue Ellen Marsvin, hvis Datter Kirstine Munk solgte den 1651 til Christen Albertsen Scheel, han fik med sin første Frue Birgitte Corfitz Datter Rud til Fuglsang, Vester Walløe i Arv efter hendes Moder Elisabeth Gyldenstjerne, som døde 1639. Saaledes blev Gaarden igien samlet, og kom i de Scheelers Eye. Bemeldte Christen Scheels Gaver findes i Hofm. Fund. T. VIII. p. 347 nemlig 500 Rdlr. hvoraf Skolemesteren nyder Renten. Efter ham kom hans Søn Otto Scheel, og hans Søøn Christen Otte Scheel, som døde 1709; efter hans Død købte Kong FRIDERICH IV. Walløe Gaard og Gods af Arvingerne. (431) Siden kom den til Dronning ANNA SOPHIA, og endelig til Kong CHRISTIAN VI. Dronning SOPHIA MAGDALENA, som gjorde det til et Stift, hvorom alt findes i Atlas Daniae anført.

Angaaende de andre Avls-og Sæde-Gaarde under Grevskabet er at merke:

Grubbeholm, som har været den allerældste, men blev nedbrudt 1376, da dens Grund med andet Gods blev solgt til Eskild Falck; i en indlukket Skov, fra Walløe, findes Rudera deraf.

Gunderup er 1582 ad Frue Mette Rosenkrantz, bygt af Overgaarde til en Lade-Gaard fir Vester Walløe; den beboes nu af en Forpagter.

Billesborg har forud været en Bonde-Bye, kaldet Eegeøye, som Jep Mogensen, Raadmand i Store Hedinge, beboede 1563, hvilken og af tre Gaarde i Øelstrup Bye, blev gjort til en Lade-Gaard, og lagt til Øster Walløe; Frue Kirstine Munk nedbrød den, men Christen Scheel til Walløe lod den opbygge 1853, og efter sin Frue lod den kalde Rudbøll. Siden blev den efter Frue Kirsten Bille, Otto Scheels Frue, som forbedrede Gaarden, og beboede den i sit Enke-Sæde, kaldet Billesborg.

Søllerup har og været en god Avls-Gaard, hvortil Johannes Cliptha tilskrev sig, som sees af de Steen paa Alter-Bordet i Herfølge; nu bestaaer det i en Lands-Bye, og er Bønder-Gaarde.

Taagerød i Lidemark Sogn har været en god Herre-Gaard, og ligger midt i en Skov. Eyerne have været: Mester Claus Rosengaard, Canic i Roeskilde, som var gift med Margrethe Schasve, døde 1570 og er begravet i Roeskilde Dom-Kirke. Hans Datter Alhed Rosengaard fik Hartvig Höken, som var Officeer, og var ved Kong FRIDERICH II Begravelse. See Resens Kort pag. 359. Han lod ved sin Skiøtte skyde Præsten Jacob Pedersen ihjel, samme Dag han (432) havde været til Alters, fordi Præsten foreholdt ham hans Horerie. See Pont. Annal. Tom. III. Efter ham kom Rentemester Sigvard Beck 1619 til han døde 1623, hans Enke Lisbet Bille døde 1656, deres Døttre Anne og

[Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Stege Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus VI 1774 Del 6

Margrethe Beck boede paa Taagerød til 1663, Hans Mortensen Riber til 1669, da Geheime-Raad Schiöler købte Gaarden og eyede den til han døde 1719. Siden kom den til Dronning ANNE SOPHIE, og derefter til Dronning Sophia MAGDALENA, som lod den nedbryde; 1740 blev den opbyggt og to Bønder fsat derpaa.

Lidemark Gaard har lagt midt i Lidemark Bye, og i 200 Aar tilhørt de Godscher; da de uddøde 1657 fik Jörgen Christensen Gaarden; han døde 1691 og efter ham blev den købt af Baron Jens Juel, som lod den drive ved en Bonde. Dens Hartkorn var 12 Tdr. som blev bortskiftet imod to Gaarde i Ødemark; nu tilhører den Juellund, og Avlingen drives ved en Bonde.

18.) Vemmetofte Closter i Spiellerup Sogn i Faxøe-Herred. Borge-Gaarden er tre store Fløye tre Etager, og den fjerde en Etage Grundmuur med Graver omkring, hvorover er en Broe til en stor grundmuret Lade-Gaard, og en Broe over til Haugen; uden for Gaarden er en lang Række Huuse til geistlige og verdslige Betientere og Haandverksfolk. Eyerne, indtil det blev et Closter, er anført i Atlas Daniae, tilligemed Aftegningen, ligesom og samme er aftegnet i General-Major Thuras Vitruvius Tom. II. pag. 204 hvor tillige er en Beskrivelse over samme. Foundationen paa Cloosteret, Hospitalet, samt Stiftelserne til fattige Børn, er Ord til andet indført i Hofm. Fundat. Tom. VIII fra pag. 378 til 406. Ved Closteret findes, foruden den Danske og Tydske Sogne-Præst, endeel andre fornemme Familier boende, ligesom og en 10 Familier af Haandverksfolk foruden Closterets Berientere. Til Vemmetofte Closter ligger Høystрупgaard og Gods. Efter Dronning CHARLOTTA AMALIA (433) arvede Kong FRIDERICH IV Førløf, Printz CARL Wemmeltoft og Høystруп, efter ham Prinzesse SOPHIE HEDEVIG, ved hvis Død det blev indrettet til et Closter, som sees af Foundationen, der forhen er ommeldt.

Atlas Dan. Tom. III pag. 140 er følgende Lehnsmænd forglemt at anfør, nemlig:

Lin. 23 Jörgen Vernersen Parsberg 1504, efter ham Johan Rud, Lin. Ult. Henrich Giøe, Lehnsmænd, 1531.

Møens Land og Amt

Steg. Stege Kiøbstæd. Slots Lade-Gaard, dertil hører: Udbye. Hovedskou. Nordøe. Bidsinge. Svensmark. Tøvelde. Tiørnemark. Ebelnes. Søegaard. Eskebølle. Nebbele. Lindemark. Lindbye. Lindholm. Kosterbye. Færgegaard.

- 1) Elmelunde Sogn og Bye, 8 G (a) Raabylille, 14 G. Elmelund Lade-Gaard. Hierteberg, 8 G. Torpe, 4 G. Østermark, 12 G. Auregaarde, 2 G.
- 2) Maglebye Sogn og Bye, 14 G. 9 H. (b) Butzene, 10 G. 6 H. Mandemark 20 G. 15 H. Søemarke, 17 G. 6 H. Budsemark, 22 G. 11 H. Stubberup, 7 G. 3 H. (434)
- 3) Borre Sogn og Bye (c) Sønder Vedsted. Raadbyemagle Aalebek. Nørre Bedsted. Nyeborre. (435)
- 4) Kielbyemagle Sogn og Bye (d) Pollerup. Ullemarke. Speylsbye. En Veyr-Mølle. (436)
- 5) Phanefjord Sogn og Bye (e) Koxe-Damme. Bredemose. Forstenes. Aske. Harbølle, Vallerup. Vindebek. Leerbek. Grønsunds Færge.
- 6) Damsholt Sogn (f) Bastines. Spraae. Rodinge. Hielm. Frenderup. Rydsebek. Nyegaard Lystgaard. Damsholtsgaarde.

[Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Steg Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

- a) I Taarnet ere to Klokker, den ene fra 1734. Kirken ligger høyt og er et Merke for de Søefarende. I Kirken en Liig-Steen over Sogne-Præsten Niels Hansen Borre, død 1639 74 Aar. I Elmelunde Bye har været en Herre-Gaard af samme Navn, som 1686 er nedbrudt, og har forud været beboet af Lehnsmændene Eggert Ulfeldt og flere. Sognet kaldtes tilforn Hierteberg.
- b) Sognet er beliggende paa den østerlige Kant af Møen, og er paa de tre Sider omgivet af Søer. Der har forud ved Stranden været en liden (434) Bye kaldet Brøndebye, som bestod af 8 Fisker-Huuse og et lidet Toædsted, som 1633 ved Vandflod blev ødelagt og alene to Mennesker reddet.

Kirken er anseelig stor med et høyt Taarn og to Klokker, men Taarnet er oven i adskilt i to Deele og Kirkens Bygning midt imellem, som menes at være skeet af den Aarsag, fordi to ugifte Søstre skal have ladet Taarnet bygge. Paa Alter-Tavlen staaer Kong CHRISTIAN IV., Brede Rantzaus og Frue Karine Giöes Navne, samt Aarstallet 1598. Paa Prædikestolen: 1634 da Niels Frandsen Bruun var Sogne-Præst, han døde 1676 92 Aar, var 66 Aar Sogne-Præst. Uhrverket er opsat 1695 da Magister Morten Reenberg var Sogne-Præst. I Markerne findes endeel Offer-Steder.

I dette Sogn ligger Møens Klint, hvor mange Skibe strander; fra samme kan man see Rygen, som er 8 Mile. Paa Klinten skal have boet en Søe-Røver kaldet Jetten af Upsal eller Klinte-Kongen, og findes der endnu nogle Steder kaldet Kongensberg, Dronning-Spir, Slottet o.s.v. Samme Klinte-Konge har været i god Forstaaelse med en anden paa Stevns Klint, hvilke begge sloge den Søe-Røver Grap ihjel paa Rygen. Efter Jetten af Upsal kom den Søe-Røver Huno, som bygte sit Slot en fierding Vey længere ind i Landet, henimod Maglebye Østre Mark, hvoraf for 20 a 30 Aar siden fandtes Rudera. Denne Huno skal siden være reyst til Italien med endeel Mandskab, men kom aldrig mere tilbage. Imellem Marken og Skoven er en Sø kaldet Huno Søe. Klintens Merkværdigheder ere: 1.) Steilsberg, det høyeste Sted paa Klinten 2.) Taleren, et Sed, hvor der er god Echo. 3.) Losseholle, forud kaldet Trolldhuulen; i samme er dendeel dybe Huuler, hvorom fortælles, at der i forud Tider gik Spøgelse. Tilforn skal dette Sogn have været skilt fra Møens Land, ved det at den salte Søe gik imellem Borre Sogn og dette Sogn, og er endnu Kiendetegn at see, hvor Søen har gaaet.

- c) I Taarnet, som er 43 Alen høyt, ere to Klokker, den ene fra 1537, den anden fra 1698. Kirken skal Lybekerne have ruineret, men har igien (435) mattet lade den opbygge, og sette i anseelig Stand imellem 1510 og 1520. Paa Sacristie-Døren findes paa en Kridt-Steen udhugget: 1514 da Andreas Rød var Minister civitatis Judæ. Den Tid laae Præste-Gaarden i Bedsted-Bye, som da kaldtes Judæ-Bye, og var en Lodse-Plads for Borre, saalænge den var en Kiøbstad. Endnu findes en anden Steen hvorpaa staaer udhugget: Civitas Borre. Paa Kirke-Gavlen staaer: Fabian Vollers, 1608, Marsvin. Paa Alter-Tavlen: To Vaabner og Aarstallet 1627. Paa Stolene: Peder Brahes og Sophie Podebuskes Vaabner. I Kirken er et aabet Begravelse, hvori hviler Major Bülov og Frue, deres Søn Major Lorentz Friderich Bülov og Frue, deres Søn Major Lorentz Friderich Bülov med to Fruer, nemlig: Baronesse Haxthausen og Frue Brugman, samt deres Børn. I Kirken ere to Faner over Ritmester Zigler og Lieutenant Munk. Paa Marken ere endeel Offer-Steder, og et Sted ved Nyborre, hvor de Lybske 1510 bleve slagne, og der paa Marken begravne. Borre Bye har havt Kiøbsteds Privilegium, givet af Kong CHRISTIAN 1 lige med Nyekiøbing Kiøbstad i Falster, samt et Segl med en harnisket Jomfrue; men da Havet, som tilforn skilte Maglebye fra Borre, blev tilstoppet, hvor nu er Eng, saa gik Handelen og Søefarten under i

forrige Seculo, og sees endnu Rudera af Bolverket. Der skal og i Borre have været et Closter, hvoraf endnu nævnes endeel Agre og Enge.

- d) I Taarnet ere to Klokker, den store fra 1401 og den mindre fra 1470. Paa Alter-Tavlen sees St. Andreas med de 12 Apostler, paa den yderste Tavle er Christi Lidelse afmalet. Paa en Liig-Steen ved Alteret staaer: A. D. 1323. die Francisci obiit D. Hemmingius Moltke miles 66 Die annuciationis Maariæ obiit Anna Elsebe uxor sua atat. 47 obiit Domina Christina uxor Domini accumbentis. En Liig-Steen over Sogne Præst Hans Nicolai, død 1573 53 Aar. Et Epitaphium med Skilderier over Sogne-Præst Anders Lauritzen, opsat 1635. (436)
- I Speilbye har været et Hospital for 8 Lemmer, som til Vartou i Kiøbenhavn er henlagt, saame skal fordum have været et Closter. Ved Stranden findes en god Kilde, kaldet Præste-Kilden.
- e) Phanefiord kaldes og Sønder-Sogn, Kirken ligger for sig selv, er stor og bred, og har tre Rader Stole. Ved et Bierg findes en Kilde; fra samme Bierg kan sees Vordingborg og Falster. Ser skal være funden i en Høy en Guld-Kaarde, et Spyd og en Kobber-Kniv. See Wolsii Enc. Pag. 555.
- f) Kirken er nye opbyggt, og af Biskop Hersleb 1743 indviet; fra Stege Sogn blev taget nogle Byer, og lagt hertil, samt en Gaard, kaldet Nyegaard, hvor Amtmanden boer. (437)

Stege Kiøbstæd.

Hvoraf Byen har sit Navn m.m. Byen har Navn af Stænger og Pæle. See Atlas Daniae pag. 147. Angaende Stege Slot, som er ødelagt pag. 151. Byens Privilegier, pag 152. Om Møens Klint pag. 157.

Skiebene. 1510 har Lybekerne indtaget Byen, som da var befæstet, havde to Kirker, en Magistrat og 500 Borgere; de ruinerede Byen, nedbrød Raadstuen, og toge Byens Privilegier bort.

Kong CHRISTIAN IV GAV Byen en Mark kaldet Rødsteen, hvori kan saaes 160 Tønder Korn.

1659 stod Borgerne dem tallerlig, og under General Löwenhielms Commando afslog de Svenske ved Phanefiord.

1740 leed Byen stor Skade af Ildebrand. (437)

Kirken kaldes St. Hans Kirke, og er af den nedbrudte St. Giertruds Kirke i Stand sat, hvortil Kong FRIDERICH III. GAV 1800 Rdlr. til Hielp. Orgelverket er fra 1589. See Inscriptionen i Marm. Dan. Tom. II pag. 310.

Ved Kirken er den forrige grundmurede Latinske Skole.

Øvrighed. Byens Øvrighed er en Byfoges og en Byeskriver; Byetinget holdes om Tiirsdagen paa Raadstuen, og Herreds-Tinget om Mandagen i Lindemark Bye.

Indbyggere, Gaarde og Huuse samt Tugthuuset. Indbyggerne ere: 1 Sogne-Præst og Capellan, 1 Degn, 1 Klokker, 1 Doctor Medicinæ, 1 Byfoges, 1 Byeskriver, 1 Herredsfoged, 1 Tolder, 1 Controleur, 1 Strand-Controleur, 1 Postmester, 1 Chirurgus, 1 Farver, 12 Kiøbmænd, 3 Skippere, Haandverkere af alle Slags 61, af fornemme Enker og andre, 10. Der eri Byen noget over 800 Siele gamle og unge. Og 183 Gaarde og Huuse. Desforuden er Tugt-Huuset med sine Betientere, Fabriqveur, Spisemester, Skriver og 30 a 40 Lemmer.

Havnen. Havnen er temmelig god, men Indseglingen noget vanskelig, hvorfor de paa Ryegaards Øe, som ligger i Stege Sogn og ellers kaldes Nord-Øe, er 27 Gaard-og Huusmænd, der bruges som Lodser; Handelen er meest med Korn og frfr Vahre.

Consumptionen er aarlig 1400 Rdlr. (438)

Bornholms Land.

Øster-Herred

- 1) Øster Larsker Sogn: Selv-Eyere, 49 G. Nye dito 22 G. (a) Fisker-Leier: Gudhiem og Malsted.
- 2) Øster Mariæ Sogn: Selv-Eyere, 80 G. Nye dito, 23 G. (b) Fisker-Leier: Bodelshav og Yppersted.
- 3) Ipsker Sogn: Selv-Eyere, 36 G. Nye dito, 22 G. (c) Fisker-Leier: Listed og Aarsdale. (439)

Sønder-Herred.

- 4) Bodelsker Sogn: Selv-Eyere, 39 G. Nye dito, 15 G. (d) Cannikegaard en Proprietair-Gaard.
- 5) Paulsker Sogn: Selv-Eyere, 39 G. Nye dito, 14 G. (e) Fisker-Leyer Snogebek.
- 6) Pedersker Sogn: Selv-Eyere, 30 G. Nye dito, 12 G (f) Eskesgaard en Proprietair-Gaard.
- 7) Aaker Sogn: Selv-Eyere, 67 G. Nye dito, 25 G. (g) Gaarde uden Nummer ere: Cannikegaard, Myregaard, og Proprietair-Gaarden Vallensgaard. (440)

Vester- Herred

- 8) Vester Mariæ Sogn: Selv-Eyere, 68 G. Nye dito, 18 G.(h)
- 9) Nye Lasker Sogn med Fisker-Leie Arnager: Selv-Eyere, 35 G. Nye dito, 8 G. (i) I bemeldte Arnager er 11 Stæ-Leiere.
- 10) Knudsker Sogn: Selv-Eyere, 30 G. Nye dito, 8 G. (k) Almegaard en Proorietair-Gaard.
- 11) Nyeker Sogn Selv-Eyere, 28 G. Nye dito 15 G (l) Proprietair-Gaarde ere: Vellingsgaard, Kyndegaard, og Blyekoppegaard. (441)
- Nørre-Herred.
- 12) Clemensker Sogn: Selv-Eyere, 69 G. Nye dito, 15 G. (m) Endnu Simlegaard og Baggegaard Proprietair-Gaarde.
- 13) Ruthskier Sogn med Fisker-Leye Vang og Kaas: Selv-Eyere, 48 G. Nye dito, 8 G (n)
- 14) Olsker Sogn med Fisker-Leeier Tein: Selv- Eyere, 35 G. Nye dito, 6 G. (o) Endnu Hammerhuus Lade-Gaard, og Hallegaarden, Proprietair-Gaard.
- 15) Røe Sogn med Fisker-Leiet Røestad: Selv-Eyere, 27 G. Nye doti. 9 G. (p)

De øvrige Sogne paa Bornholm.

- 16) Rønne Sogn er en Kiøbstæd-Kirke (q) Annexet St. Knuds er forhen anført under No. 10. (442)
- 17) Hasle Sogn er en Kiøbstæd-Kirke (r) annexet Ruths er forhen anført under No. 13.
- 18) Allinge, en Kiøbstæd under Privilegier med Sandvig. (s) Annexet Olsker er anført No. 14.
- 19) Gudhiem, er Hoved-Sognet i Øster Lafsker (t)
- 20) Svannike, en Kiøbstæd. (u) Annexet Ipsker findes anført No. 3. (443)
- 21) Nexøe, en Kiøbstæd (v) Annexet er Bodelskier, og er anført under No 4.

Landet er omsat med Baterier og Skandser, og med Strandvagt-Huuse of Ammunition forsynet.

[Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Stege Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

- a) Kirken er én af de allerældste der paa Landet, bygt af Landets egen sorte Marmor og Kampe-
Steen. 1604 er Alter-Tavlen opsat, da Johan Lindenov til Ørslev var Høvedsmand. En Fane over
Oberst og Commendant Bendix von Hatten, død 1685. Paa Kirke-Gaarden er en Liig-Steen med
Munke-Bogstver, 1373, hvorpaa er udhugget en Munk.
Fra Gudhiem er Overfarten til Fæstningen Christiansøe.
Annexet er Gudium.
- b) Paa Prædikestolen staaer: Holger Rosenkrantz og Frue Lebe Gyldenstjerne, 1637. Et
Epitaphium over Jens Kofod med 2 Koner og 24 Børn afmalet; han var Rytter 1658, blev
Capitain 1661, og døde 1691 63 Aar. Tvende Faner; een over Capitain Hans Madsen Kofod,
død 1704 70 Aar; og een over Major Claus Kofod, død 1743 80 Aar. En Liig-Steen over Peder
Kofod, død 1585.
I Sognet er en Proprietair-Gaard, Gadebyegaard og Lille Halsegaard. Om en Rune-Steen
sammesteds, see Wormii Monumenta pag. 236.
- c) Alter-Tavlen er fra 1614 og renoveret 1739. Tre Faner over Capitain Christen Nielsen, død 1727
72 Aar. Capitain Maccabæus, død 1687 53 Aar og Fendrik Hans Köller, død 1689 47 Aar.
Paa en Ager i Sognet, kaldet Sortmunde, er opløyet nogle Guld-Mynter, som kompaa Kost-
Cammeret.
Proprietair-Gaarde ere: Skousholm og Kaasegaard. (439)
- d) Kirkens Ornamentere ere smukke, og af Inscriptionerne sees Commendanternes og
Amtmændenes Navne, som mange Steder i Kirkerne der paa Landet er optegnet.
- e) Kirken kaldes og St. Povels Kirke. Den Alter-Tavle brændte ved Degnens Uforsigtighed 1694;
den nu værende Alter-Tavle er givet af Capitain Hans Kofods Enke 1734. En Liig-Steen over
Jörgen Kofod til Eskiergaard, død 1650.
- f) I Sognet er en Rif af Marmor med uægte Diamanter.
- g) Kaldes og Aakirke Bye. Kirken, som er bygget i Model af Lund Kirke i Skaane, er den
smukkeste og største paa Bornholm, hvor Landstinget og Provste-Mødet holdes; i samme er en
Liig-Steen over en Lybsk Gouverneur Sveder Kietting, 1572 hvorpaa han med to Hustruer er
udhugget. En Fane over Lieutenant Iver Christensen Galskiöt, 1597. Fonten er af mørkebrun
Marmor med Munke-Bogstaver. Paa Muren staaer Johan Diderich von Vetbergs og Frue Sidsel
Grunnes Navn og Vaaben. Paa et Skab staaer Villik von Vesthofs og Frue Sparres Navn og
Vaaben, han var en god Latinsk Poett, 1603 Rector i Herløfsholm, 1613. Adlet, 1619. Canic i
Lund, siden Canic ved Aakirke, og døde 1643. I (440) øvrigt er Kirken indvendig malet med
Bibelske Historier al fresco, og bygt af sort Marmor, som brydes der i Sognet; af samme er
endeel Kirkers Mure, Trapper i Taarnene med videre opsat der paa Landet.
- h) Alter-Tavlen er opsat 1597. En Fane over Capitain Hans Kofod Hansen, død 1741 77 Aar.
Paa et Sted i Sognet, kaldet Smør-Enge, er ved Oppløyning fundet tynde Guld-Penge af
adskillige Figurer, og ved Hakelet er 1639 fundet Guld-Aarer.
- i) Kirken kaldes og St. Nicolai Kirke. En Fane over Capitain Hans Kofod Hansen, død 1741 73
Aar.
- j) Lk
- k) Kirken kaldes og St. Knuds Kirke, hvis Alter-Tavle 1596 er givet af Jörgen Gage; her er og en
Messehagel fra de Catholske Tider. Paa Kirke-Muren staaer Johan D. Vetberg og Frue Zidsel
Grubbes Navn med Aarstallet 1685.

- l) Kirken er bygt i en Runddeel 1530 har endeel smukke Mahlinger og gudelige Inscriptioner. Desforuden trende Faner: Over Capitain Morten Mogensen Nyker, død 1725 74 Aar. Lieutenant Christen Mortensen Nykler, død 1729 54 Aar og Capitain-Lieutenant Ernst Cantzler, død 1678 42 Aar. (441)
- m) Kirken er repareret 1746 og sat i ziirlig Stand; i samme er et Begravelse, hvor Oberste Micheel Eksteen er nedsat. Dette Sogn er det største i Landet.
- n) Ruth og Hasle; den sidste er en Kibstæd Kirke, og har en Alter-Tavle frade Catholske Tider. En Fane over Capitain Niels Nielsen Gammel, som viiste sig tapper imod Printzenskiold og de Svenske, og døde 1664.
- o) I Kirken er en Fane over Fendrik Jörgen Giodich, død 1726 52 Aar, og en Liig-Steen over Lieutenant Meyer, død 1500. Slottet tilligemed Kirken og den Mure er for lang Tid siden ødelagt.
- p) Prædikestolen er givet 1630 af Holger Rosenkrantz til Demstrup. Paa Kirke-Gulvet er to Marmor-Stene over Henrich Groot, samt en hvid Marmor-Steen med Munke-Bogstaver.
- q) Alter-Tavel er givet 1591 af Espen Kofod. Paa en Tavle er en Inscription hvoraf sees, at Kong CHRISTIAN V. var der Pintze-Dag 1687. En anden Tavle over Hans Ulrich Gyldenlöve og Regitze Grubbe 1668. Et Epitaphium over Borgemester Peder Kofod, død 1648 50 Aar. En (442) Fane over Fendrik Mads Pedersen Kofod, død 1657 51 Aar. En anden Inscription: hvoraf sees, at Stift-Amtmanden Geheime Conferentz-Raad Conrad Ditlev Greve af Reventlau døde der paa Landet 1750, og blev ført til Brahe Trolleborg. Et Epitaphium over Povel Nielsen Kofod, renoveret 1734. Desforuden to Lyse-Kroner og fire Skibe. Af en anden Tavle sees, at 1616 døde der paa Landet 5185 Mennesker af Pest, og 1654 blev ligeledes ved Pest 4569 Mennesker bertrykket.
- r) Hasle Kirke er forhen ved Ruths Kirke anført.
- s) Allinge Kirke kaldess og Sandvig Kirke; i samme er paa en Tavle antegnet at Kong CHRISTIAN V. var der 1687 den 7 May. En dito, at Philip von Schönaich er død 1692 70 Aar. Styk-Hauptmand Niels Christensen, død 1679 67 Aar. En Liig-Steen over Capitain Blasius von Vikede, død 1547. En dito over Arxfat Albret Boitin 1556, hvis Fader var en Lybeker Hauptmand 1550.
- t) Gudhiem. Denne Bye skal have Navn af Kong GUTHI, og ligger paa en Klippe. I Sognet er funden en Guld-Mine, dog ikke af nogen Betydning.
- u) Svannike. Kirkens Alter er fra 1600. Alter Klædet er givet af Landsdommer Möller 1688. Messehaglen af Borgemester Povel Kofod 1674. To Lyse-Kroner. Ved Prædikestolen er en Tavle med Inscription, at Kong CHRISTIAN V samt endeel Ministre kom der til Landet den 7 May 1687 med en Esquadre af sex Fregatter, ec. Kirken har bemeldte (443) Kofod ladet male og pryde 1674. Trende Faner, over Capitain So Denne March, død 1654 60 Aar. Lieutenant David Bekke, død 1672 67 Aar. Lieutenant Johan Adolf Saulfelt, død 1668 35 Aar.
- v) Kirken er forhøyet og i Stand sat 1731. Alteret er givet 1735 af Ole Sonne og Hustrue. 1510 brændte Byen, saa nær som tre Gaarde. (444)

Proprietair-Gaarde paa Landet ere:

Almegaard 8 Tdr., i Knudskier Sog. Baggegaard 12 Tdr. i Clemenskier Sogn. Blyekoppegaard 6 Tdr., i Nyekier Sogn. Canikgaard 12 Tdr., i Olskier Sogn. Kaasegaard 10 Tdr., i Ibskier Sogn. Kofodgaard 10 Tdr. 1 Skp., i Øster Mariæ Sogn. Kyndegaard 12 Tdr., i Nukier Sogn. Lille

Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.
Stege Kiøbsted. Bornholms Land.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus VI 1774 Del 6

Halsegaard 7 Tdr. 2 Skp., i Øster Mariæ Sogn. Kyndegaard 12 Tdr., i Nykier Sogn. Skousholm 12 Tdr., i Ibskier Sogn. Vallensgaard 18 Tdr., i Aakirkebye Sogn. Vellingsgaard 12 Tdr., i Nyekier Sogn.

Endnu de Hans Majestæt har værende tilhørende og ved Auction bortsolgt:

Canikegaard 12 Tdr., i Aakier Sogn. Leenshovedgaard 18 Tdr., i Øster Lakier Sogn. Myregaard 12 Tdr., i Aakier Sogn. Simlegaard 27½ Td., i Clemensker Sogn. Slottet Hammershuus Ladegaard 14 Tdr., i Olskier Sogn. (444)

Summa paa de der paa Landet værende Gaarde:

Selveyer-Gaarde	679
Vaarnede-Gaarde	213
Proprietair-Gaarde	14
Dito uden No.	5
15 Præste- og 15 Degnegarde	30

941 Gaarde og imod 800 Huusm.

Land-Militien, som kan bruge Gevehr er henimod 5000 Mand

1764 var Mandkiøn over 16 Aar 4487 under

16 Aar 3099. i alt	7586
--------------------	------

1764 var Qvindekiøn over 16 Aar 6774 under

16Aar 3141 i alt	8805
------------------	------

Summa begge Kiøn	16391 Siele.
------------------	--------------

Kiøbstæder paa Bornholm.

Rønne Kiøbstæd. Rønne Kiøbstæd. Kirken er anført tilforn.

Indbyggere. Indbyggerne ere: Commendanten, Amtmanden, Amtsforvalteren, 1 Sogne-Præst, 1 Residerende Capellan, 1 Klokke, i Organist, 1 Graver, 1 Byefoged, som tillige er Herredfoged, i Bye og Herredskriver, endeel Kongelige Betientere, fornemme Familier og Enker, 11 Kiøbmænd, Haandverkere alle Slags 168, hvoraf er 9 Pottemagere, 21 Skoemgere, 15 Skrædere, 17 Snedkere, 10 Skippere, i alt 344 Borgere, og omtrent 2000 Siele unge og gamle.

Publique Bygninger. Byen er vidtløftig bygt og bestaaer af 62 Gader, hvori er nesten 500 Gaarde og Huuse, som med Kirken ere assecureret i Brand-Cassen for 92000 Rdlr. Af publice Bygninger ere: (445)

Den Latinske Skole, som forestaaes af en Rector, der undertiden har en Hører eller Collega under sig.

Hospitalet med en liden Kirke, hvis Bygning er foræret af Hospitals-Forstander Herman Bohn, som gav desuden dertil Tusinde Slettedaler, hvoraf 11 fattige Lemmer nyder hver 5 Mark maanedlig.

Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.
Stege Kiøbsted. Bornholms Land.

Det Kongelige Magazin-Huuse, hvor den aarlige Land-Gilde, som ydes i Smør, Byg, Havre og Rug, bevares og udskibes til Kiøbenhavn; desforuden Ammunitions- og Material-Huuset, tvende Vagt-Huuse og Toldboden.

Raadstuen, hvor Byetinget holdes om Tiirsdagen og Herredstinget om Torsdagen; under samme er Arrest-Huus.

Sønden for Byen ere to Batterier og et rundt Taarn, kaldet Castellet, hvori er Ammunition, Krud og Gevehr.

Havn, Havne er temmelig god; til sammes Foebedring er ved en Høy-Kongelig Gave 1762 skienket 881 Rdlr. Fartøyer har Byen i alt ti store og smaae.

Næring. Næringen bestaaer i Kiøbskab, Seilads, Avling og lidet Fiskerie, da der og undertiden fanges Foreller og Lax.

Agerdyrkning. Byens Vang og Indhegninger af al Slags Sæde-Jord udgiør 200 Tdr. Land. En fierding Vey fra Byen er en god Stampe-Mølle.

Hammershuus Slot. I Olskier Sogn paa en høy Klippe imod Søen ligger Hammershuus Slot, som Aar efter andet meget forfalder; strax derved ligger en temmelig stor fersk Sø, som er den største i Landet, og er i Længden 848 og i Breden 266 Skridt.

Svannike Kiøbstæd. Annexet er Ibskier, og om Kirkerne er tilforn meldet (446)

Af publicque Bygninger ere ikkun følgende: Et lidet Hospital, en Skrive- og Læse-Skole, et Ammunitions- og Material-Huus, og et Borger Vagt-Huus.

Huuse og Gaarde. Byen bestaaer af 147 Huuse og Gaarde, som tilligemed Kirken ere i Brand-Cassen assecureret for nesten 20000 Rdlr.

Havnen. Havnen er nu ringe, og Byen har ikkun et Fartøj.

Agerdyrkning. Byens Marker ere alene 180 Tdr. Sæde-Land.

Indvaanere. Indvaanerne ere: 1 Sogne-Præst og Degn, 1 Bye- og Herredsfoged, 1 Bye- og Herredskrifer, 6 Kiøbmænd, Haandverkere 36, 3 Veyr-Møllere, nogle militaire Familier og Enker, i alt 140 Familier af 591 Siele unge og gamle. Byetinget holdes om Fredagen og Øster Herredsting om Mandagen.

Nexøe Kiøbstæd. Om Kirken er tilforn anført.

Publicque Bygninger ere: Et Fattig-Huus stiftet af Frue Majorinde Sonne, en Dansk Læse- og Skrive-Skole, et Huus, hvori holdes Byeting og Vagt-Huus, samt et Ammunitions- og Material-Huus.

Huuse og Gaarde. Huuse og Gaardes Antal er 253, som er assecureret, foruden Kirken, for 27753 Rdlr.

Indvaanere. Byen haver: 1 Sogne-Præst, 1 Degn, 1 Organist, 1 Bye og Herredsfoged, 1 Bye- og Herredskrifer, 7 Kiøbmænd, Haandverkere 82, 3 Familier af Officerer, i alt 489 Mennesker unge og gamle.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus VI 1774 Del 6

Havnen. Havnen er i god Stand, hvortil Konge 1764 skienkede 400 Rdlr. For nærværende Tid har Byen 16 Fartøyer.

I Sognet er 1754 anlagt et Sand-Steens Brud for Kongens Regning, og fik 1762 Navn af Friderichs Steenbrud.

Aaekirkebye Kiøbstæd, ligger midt i Landet og har ingen Seilads; om Kirken er tilforn meldet. (447)

Publique Bygninger. Byen har ety Hospital af fem Lemmer, en Dansk Skole, og et Ammunitions- og Material-Huus.

Landstinget. Landstinget holdes her i Byen, hvorudi Lands-Dommeren dømmer, og hvorfra siden kan appelleres til Høyeste-Ret.

Huuse og Gaarde ere i alt 76, som foruden Kirken ere vurderede for 6000 Rdlr.

Indvaanere. Indvaanere ere: 1 Lands-Dommer, 1 Sogne-Præst, 1 Degn, 1 Byefoged og Byeskriver, 2 Kiøbmænd og 17 Haandverkere, i alt 305 Siele unge og gamle.

Hasle Kiøbstæd, ligger imellem Rønne og Hammershuus. Det Merkværdige ved Kirken er tilforn anført.

Publique Bygning. Byen har et Vagt-Huus, som tillige er Ammunitions- og Material-Huus.

Gaarde Huuse og Indbyggere. Gaarde og Huuse ere i alt 98. Beboerne ere: 1 Sogne-Præst og Degn, 1 Byefoged, som tillige er Herredsfoged, 1 Bye- og Herredsskriver, 2 Kiøbmænd, 19 Haandverksmestere af alle Slags, 3 Officerer, og omtrent 364 Siele gamle og unge.

Havn. Havnen er slet og til Byen er ikkun et Fartøj.

Allinge og Sandvig ere to Byer i Hammershuus Birk, men have ikke Kiøbstæds Frihed. De har begge én Kirke, som tilforn er beskrevet. Saa er her og en Lodse og Lade-Plads, og liden Handling, som bestaaer i Avling, Fiskerie og Kroehold.

Huuse og Gaarde. I Allinge er 7 Gader af 74 Gaarde og Huuse. Og i Sandvig 3 Gader af 40 Gaarde og Huuse; begge Byer ere i Brand-Cassen assecurexet for 1490 Rdlr.

Indvaanere. I Byen boer: 1 Bye- og Herredsfoged, 1 Bye- og Herredsskriver, 4 andre Koingelige Betientere, 16 Haandverkere, i alt i begge Byer 484 Mennesker unge og gamle. (448)

Havn. Havnen er slet, og til Byen er ikkun et Fartøj.

Sædeland. Begge Byer har 382 Tdr. Sæde-Land af 28 Tdr. Hartkorn.

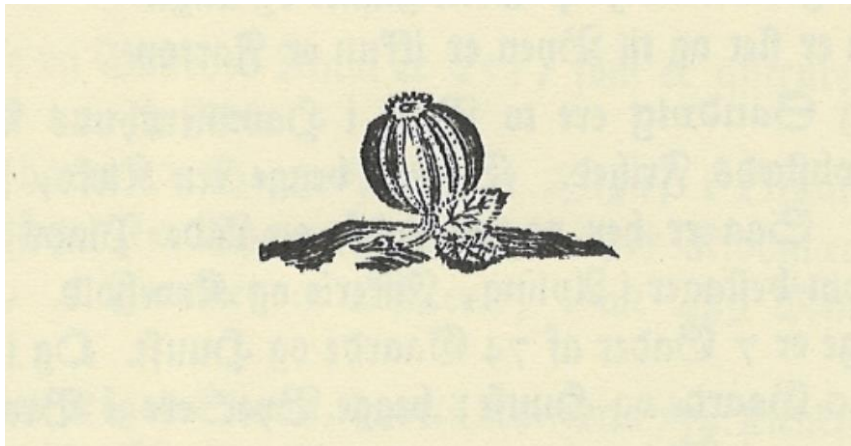
Fæstningen Christiansø ligger to Mile fra Bornholm.

Indbyggere ere: En Commendant, 1 Capitain, som tillige er Ober-Conducteur, 1 Lieutenant, 1 Fendrik, 1 Audietur, 1 Proviant og Ammunitions-Forvalter, 1 Feldtskierer, 2 Sergeanter, 2 Corporaler, 2 Tambourer, 70 Soldater, 1 Profos.

Foruden bemeldte er der eller og 1 Artillerie-Lieutenant, 6 Constabler, 12 Under-Constabler, 1 Guarnisons-Præst, 1 Degn, 1 Smed, 1 Tømmermand, 1 Lods og 6 Matroser.

[Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.](#)
[Stege Kiøbsted. Bornholms Land.](#)

Om Bornholm og Christiansøe er udførlig afhandlet i Atlas Daniæ Tom. III. saavel som og i Herre General-Major Thurahs over samme udgivne Beskrivelse, tryk 1758. (449)

Herre-Gaarde i Trygevelde Amt. Møens Land og Amt.
Stege Købsted. Bornholms Land.